

РОЗДІЛ VI

Трибуна молодих учених

УДК 343.98

Г. Скуба

Особливості призначення та проведення судових експертиз при розслідуванні злочинів терористичного характеру

У статті висвітлюються питання призначення та проведення судових експертиз при розслідуванні злочинів терористичного характеру, проаналізовано види судових експертиз та їх значення. Автором присвячено увагу новим для України видам судових експертиз – комплексній психолого-лінгвістичній та відеофонографічній. Виявлено новітні тенденції можливостей судових експертиз. Розслідування злочинів терористичного спрямування потребує використання спеціальних знань, новітніх методів та методик задля повного, всебічного та об'єктивного встановлення всіх обставин справи, що забезпечується широким спектром судових експертиз.

Ключові слова: експерт, судова експертиза, висновок експерта, терористичний акт, слідчий, досудове розслідування, речові докази.

Постановка наукової проблеми та її значення. На сучасному етапі завдання розкриття й досудового розслідування терористичних актів було й залишається одним із найскладніших в практиці діяльності органів досудового розслідування. Сьогодні невпинно зростає значення використання в досудовому розслідуванні терористичних актів речових доказів як найважливіших об'єктивних джерел створення надійної доказової бази. Кваліфіковане, ефективне і своєчасне застосування криміналістичних засобів і методів – невід'ємна частина в розкритті терористичних актів, а також інших злочинів терористичної спрямованості. Ефективність такої діяльності значною мірою залежить від її належного і своєчасного експертного забезпечення. Водночас і діяльність судового експерта, що здійснюється ним в інтересах кримінального провадження, потребує відповідного забезпечення.

Ось чому особливу роль у досудовому розслідуванні терористичних актів відіграє судово-експертна діяльність, яка полягає в організації і проведенні судових експертиз. Значення судової експертизи полягає у тому, що у більшості випадків одержання в належному обсязі інформації, носіями якої є об'єкти та предмети як джерела інформації про злочинну подію та особу, що вчинила кримінальне правопорушення, неможливе без застосування спеціальних методів експертного дослідження [3, с. 21]. Іншими словами, судова експертиза – це особливий вид діяльності, суб'єкт якої, володіючи спеціальними знаннями, методами, засобами виявлення, фіксації, дослідження слідової інформації, що виникла в результаті реалізації різноманітних форм перетворювань (фізичних, хімічних, теплових, біологічних, оптичних, соціальних, економічних тощо), перетворює (актуалізує) її у форму, зрозумілу для інших учасників кримінального провадження. Це здійснюється з метою встановлення фактів, що мають доказове значення для будь-якого кримінального провадження і не лише розпочатого з приводу вчинення чи підготовки до вчинення терористичного акту. Саме значення висновку експерта як джерела доказів визначає ту увагу, котра приділяється питанням залучення слідчими, що здійснюють досудове розслідування терористичних актів, експерта для проведення судової експертизи, тому від експертів потрібні професійні знання й висока ступінь підготовленості як за питаннями безпосередньої спеціалізації, так і за методикою проведення конкретних експертиз.

Ступінь наукової розробки проблеми. Розроблення й реалізація державних заходів з протидії злочинності та вчиненню злочинів будь-яких видів потребує належного наукового опрацювання. Ця вимога в повній мірі стосується й протидії вчиненню терористичних актів, що

зумовлює потребу здійснення наукових розробок з питань досудового розслідування вчинених або таких, що готуються терористичних актів. Ось чому зазначені питання входять до сфери поглиблених інтересів не лише зарубіжних, а й вітчизняних науковців, фахівців в галузі кримінального права, кримінального процесу і, безумовно, криміналістики. Протягом існування України як незалежної держави окремі кримінально-правові проблеми протидії тероризму та проведення судових експертиз, зокрема, в Україні були предметом низки ґрунтовних монографічних та дисертаційних досліджень В.Ф. Антипенка, О.Ф. Бантишева, В.В. Драного, В.М. Дрьоміна А.Е. Ізетова, В.В. Крутова, В.Н. Кубальського, В.А. Ліпкана, Л.В. Новікової, М.В. Семикіна та багатьох інших.

Метою статті є комплексне дослідження методики призначення та проведення судових експертиз при розслідуванні злочинів терористичного характеру, аналіз можливостей комплексної психолого-лінгвістичної та відеофонографічної судової експертизи.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Аналізуючи судово-експертну діяльність в Україні, сьогодні можна констатувати, що за останні роки відбулися позитивні зміни в першу чергу в правовому її регулюванні. Однією з таких змін, яка відбулася з прийняттям чинного КПК України, є віднесення експерта і спеціаліста до учасників кримінального провадження. Низка позитивних, на нашу думку, положень в аспекті правового регулювання порядку залучення експерта до участі в кримінальному провадженні міститься у ст.ст. 243-244 КПК України. Час диктує свої вимоги, ставить свої умови, тому особливо актуальною робота експертно-криміналістичних служб виглядає на фоні активізації криміналітету на нових напрямках, зокрема, вчинення терористичних актів із застосуванням злочинцями передових технологій та новітньої зброї.

За сучасних умов правоохоронні органи і суди пред'являють до судової експертизи якісно інші, більш високі вимоги, спрямовані на впровадження найсучасніших досягнень науки і техніки для вирішення як традиційних для вітчизняного кримінального судочинства, так і нових експертних задач. Водночас і можливості судових експертиз постійно зростають. Це відбувається як за рахунок появи нових об'єктів дослідження, так і у зв'язку з розробкою нових методів і засобів, новітньої інструментальної бази експертного дослідження. При розслідуванні терористичних актів застосовують весь спектр необхідних методів всіх можливих видів судових експертиз.

З кожним роком розширюються можливості судових експертиз, в експертну практику впроваджуються цифрові технології, широко застосовуються можливості комп'ютерної техніки й програмного забезпечення експертних досліджень. На сьогодні використання низки експертних методик під час проведення судових експертиз стає неможливим без застосування комп'ютерної техніки. Так, наприклад, під час дослідження матеріалів і речовин застосовують сучасні методи спектрального аналізу, однак обробка результатів такого дослідження неможлива без спеціалізованих програмно-апаратних комплексів. Те саме стосується судово-фоноскопічної експертизи цифрових записів, коли розрахунок за допомогою спеціальної програми модуля та аргументу вейвлет-перетворення під час обробки акустичних спектрів потребує використання комп'ютерної системи зі значним обчислювальним ресурсом. Трансформація сучасних інформаційних технологій до потреб судової експертизи сьогодні привела до позитивних тенденцій в інформаційному забезпеченні експертної діяльності, а саме: практично в усіх підрозділах Експертної служби МВС України та судово-експертних установах Міністерства юстиції України використовують комп'ютеризовані робочі місця експерта; значно підвищився рівень інформаційної культури судових експертів; розширився перелік експертних досліджень, які виконують з використанням автоматизованих інформаційних систем; створено відомчі комп'ютерні мережі та банки даних для інформаційного забезпечення судово-експертних досліджень [6, с. 90-91].

Сьогодні в практиці досудового розслідування терористичних актів почали широкого застосовувати поліграф. До компетенції поліграфолога входить формулювання висновку щодо ступеня поінформованості підекспертної особи щодо події або її деталей, обумовленої наявністю в пам'яті людини образів, які сформувалися у зв'язку з подією терористичного акту. Оскільки його правильне тлумачення без використання спеціальних знань в галузі поліграфології утруднене, фахівцем-поліграфологом може бути висунуте судження щодо обставин отримання особою, яку обстежують, інформації про подію, пов'язану з терористичним актом. За наявності достатніх даних може бути сформульований висновок щодо існування причинного зв'язку між ідеальними слідами і обставинами, які викликали їх утворення [5,с.38]. Проте в практиці протидії злочинності існує й окрема думка щодо необхідності використання поліграфа виключно з оперативною метою, хоча мета будь-якого експертного дослідження полягає не лише у встановленні обставин, що входять до предмету доказування, а й у встановленні всіх обставин, що мають значення для кримінального

провадження. Призначення таких досліджень на початковому етапі розслідування малоефективне, адже при підготовці до його проведення спеціаліст спирається переважно на вже встановлені факти (наприклад, отримані в ході огляду місця події, пов'язаної з терористичним актом), а не здійснює своєрідну «фільтрацію» невизначеного кола осіб, котрі можуть бути причетними до події або «переслідування» підозрюваного «за гарячими слідами».

Важливою для розслідування терористичних актів є судово-психологічна експертиза показань свідків, потерпілих щодо визначення потенційної здатності та актуальної можливості суб'єкта правильно сприймати обставини, які мають значення для кримінального провадження, і надавати показання про них. Експертні дослідження показань свідків, потерпілих – надзвичайно складна галузь експертної практики, яка потребує від експертів особливого професіоналізму. Перспективною, але на сьогодні в Україні ще не впровадженою в практику судово-психологічних експертиз, є авторська методика активізації пам'яті учасників кримінального процесу із застосуванням прийомів гіпнопродукції пережитих станів потерпілих, свідків, очевидців терористичних актів та нейролінгвістичного програмування, яка розроблена Л.П. Гримаком та А.І. Скрипніковим. Для активізації процесів згадування учасників кримінального процесу найбільш доцільними є метод гіпнопродукції (активізації пам'яті в поверхневій фазі гіпнозу) та нейролінгвістичне програмування як варіант «м'якої» активізації пам'яті за наявності протипоказань або неможливості проведення гіпнопродукції. Керуючись принципом кодування життєвого досвіду людини у підсвідомості у вигляді образів, звуків та відчуттів, а не у вигляді логічних міркувань, фахівець дає змогу учаснику кримінальної події відтворити послідовність образів, звуків і відчуттів, що мали місце в реальній ситуації [11, с.111].

Науковці й практики звертають увагу й на те, що часто у потерпілих від насильницьких злочинів, до яких слід віднести й вчинення терористичного акту, в результаті нанесених тілесних ушкоджень, пов'язаних з черепно-мозковими травмами, з сильним душевним хвилюванням, викликаним раптовою гострою загрозою життю та здоров'ю, часто розвиваються психогенні розлади із затяжним рецидивним перебігом з можливим формуванням стійкого невротичного стану. В цих випадках виникає потреба проведення комплексних судово-психіатричних та судово-медичних експертиз, призначення яких під час досудового розслідування є обов'язковим. Мова йде про необхідність встановлення слідчим ступеню тяжкості завданого потерпілому ушкодження. Судові психіатри й психологи визначають зв'язок психічного розладу потерпілого з завданою фізичною чи психологічною травмою і прогноз психічного розладу, а судові медики оцінюють тяжкість спричиненої здоров'ю шкоди. Від висновків експертів залежить кримінально-правова кваліфікація дій винуватців [4, с.366-367].

Особливої уваги при розслідуванні терористичних актів заслуговують такі нові для України види судових експертиз як комплексні психолого-лінгвістичні та відеофонографічні експертизи. Одним із завдань психолінгвістичної експертизи є визначення впливу на цільові установки і дії як окремих осіб, так і певних груп людей за допомогою інформації, що передається терористами напередодні чи безпосередньо після вчинення терористичного акту каналами масових комунікацій, у тому числі і з використанням мережі Інтернету. В методиці проведення судової психолого-лінгвістичної експертизи матеріалів за кримінальними провадженнями про терористичні акти об'єкт експертизи визначають як «текст як продукт мовленнєвої і комунікативної діяльності і поведінки людини (автора)», а предметом експертизи є «фактичні дані щодо особливостей тексту (матеріалу), які встановлюються за допомогою лінгвістичних та психологічних знань». Лінгвіст встановлює, «що саме сказано», а психолог – «чому і для чого» [12, с.5].

Відомо, що у своїх протиправних цілях окремі терористи широко застосовують різноманітні засоби звуко- та відеозапису, що в чималій мірі зумовлено використанням сучасних досягнень в розвитку технологій і засобів зв'язку. Все частіше для дослідження як речові докази експертам надаються записи звуків різноманітного походження (фонограми) і, зокрема, усного мовлення людини, а також самі аудіовізуальні засоби. На звукозаписах, наданих на експертне дослідження, відбиваються окремі властивості й ознаки особи, чії текстуальні та інші звукові властивості зафіксовані. Інколи звукозаписи є одним об'єктивним доказом вчинення злочину, й їх експертне дослідження з метою ідентифікації і діагностики особи за ознаками усного мовлення дають змогу встановити особу терориста. Предметом судової відеофонографічної експертизи є встановлення обставин, важливих для вирішення кримінального провадження: визначення автентичності фонограм; визначення змісту нерозбірливих та викривлених записів; визначення й розкодування звукової інформації, що не несе семантичного змісту; ідентифікація й визначення фізичних властивостей людини, її віку, освіти, національності, соціального та етнічного походження за записами усного

мовлення; встановлення ситуаційних характеристик запису матеріалу; ідентифікація і діагностика властивостей звукозаписуючих пристроїв, на яких виготовлена фонограма. Основний об'єкт дослідження судової фонографічної експертизи – це властивості людського мовлення й голосу, що зафіксовані як невидимі електромагнітні сигнали – відображення на носії. Інтерпретація поняття голосу з криміналістичної точки зору дозволяє тлумачити його як відносно сталу індивідуальну для кожного індивіда сукупність звуків, утворених системою своєрідних і звичних рухів мовленневоутворюючого апарату, що відбивають властивості людини, обумовлені її фізичними та психічними особливостями [2, с.107].

Різновидом терористичного акту за способом його вчинення є вибух вибухового пристрою як промислового, так і кустарного виробництва. Дослідження наслідків вибуху, слідів на місці події, виявлених вибухонебезпечних об'єктів або їхніх решток тощо покладається слідчим на спеціалістів у галузі вибухотехнічних досліджень і здійснюється в межах проведення судової вибухотехнічної експертизи. За даними Звіту Департаменту вибухотехнічної служби Національної поліції України, у 2014 році було проведено 2077 вибухотехнічних експертиз, досліджено 8857 об'єктів; у 2015 році – проведено 3631 судову вибухотехнічну експертизу, досліджено 17049 об'єктів. Отже, спостерігається стала тенденція до збільшення кількості проведених вибухотехнічних експертиз. Вибухотехнічні підрозділи Експертної служби МВС України є одними з основних суб'єктів у боротьбі із тероризмом [13]. Значно збільшилась кількість проведених вибухотехнічних досліджень і в експертних підрозділах Служби безпеки України. Так, наприклад, ріст кількості завдань за 2014 рік в порівнянні з 2012 роком за напрямом вибухотехнічних досліджень збільшився у 9 разів, балістичних – у п'ять разів [9, с. 49].

Найчастіше за кримінальними провадженнями про терористичний акт, що вчиняється з використанням вибухового пристрою, призначається вибухотехнічна експертиза, якою розв'язуються завдання встановлення факту вибуху, причин виникнення аварійної ситуації, природи вибуху, його епіцентру та механізму; визначення конструкції вибухового пристрою, принципу його функціонування, вражаючих властивостей, маси застосованого заряду вибухової речовини, а також кваліфікації, необхідної для виготовлення саморобного вибухового пристрою, визначення виду, марки і підприємства-виготовлювача вибухової речовини або вибухового пристрою, встановлення належності єдиному вибуховому пристрою окремих фрагментів та елементів. За допомогою вибухотехнічної експертизи можуть бути також отримані відомості, що сприяють пошуку «виготовлювача» вибухового пристрою (з встановленням їх кваліфікації), «підричників» та виявленню інших осіб, що причетні до терористичного акту [7, с.167]

Науковці й практики вказують і на ті обставини, що судова вибухотехнічна експертиза зазвичай має комплексний характер і її призначення зумовлює потребу залучення спеціалістів, які володіють знаннями в різноманітних галузях науки, техніки, ремесла, що пов'язано із специфічністю її об'єктів дослідження. Так, наприклад, за особливостями ушкоджень тіла людини, що завдані вибухом і виникають на різних відстанях від його центру, судово-медичні експерти можуть діагностувати дистанцію й зону вибуху. Частіше за все для розв'язання завдань з дослідження вибухотехнічних об'єктів залучають спеціалістів в галузі хімії і технології виробництва вибухових речовин, металознавства, криміналістики й судової медицини [3, с.140].

Досудове розслідування терористичних актів, які доводиться розслідувати органам досудового розслідування Національної поліції, СБ України, пов'язане з дослідженням такої категорії об'єктів як вогнепальна зброя, бойові припаси, їх компоненти. В сучасних умовах боротьби з терористичними актами, вчиненими із застосуванням нових видів вогнепальної зброї, все більшого значення набуває складний процес досліджень, пов'язаних з діагностикою й ототожненням зброї та набоїв до неї. Завданнями же лабораторій судово-балістичних експертиз ДНДЕКЦ, НДЕКЦ МВС України, ІСТЕ СБ України буде виокремлення в окремі довідково-інформаційні фонди даних щодо вогнепальної зброї, яка використовується для вчинення терористичних актів, удосконалення методик збирання й дослідження куль, гільз, слідів застосування вогнепальної зброї.

Об'єктами судово-балістичної експертизи є вогнепальна зброя, боєприпаси та їх частини (патрони, гільзи, кулі, дріб, картеч, пижі, прокладки), предмети зі слідами пострілу. При вирішенні ідентифікаційних задач може бути проведено ототожнення конкретного екземпляра зброї за стріляними кулями, гільзами, дробом або встановлено, що кулі (дріб) або гільзи, вилучені в різних місцях, вистріляні з одного екземпляра вогнепальної зброї. Визначається також групова належність зброї, боєприпасів або їх частин (калібр, вид, модель зброї). Встановлення групової належності зброї та боєприпасів, як правило, проводиться з метою розшуку зброї. Неідентифікаційними судово-балістичними дослідженнями встановлюються належність досліджуваних об'єктів до вогнепальної

зброї, їх вид, калібр, модель, зразок; технічний стан зброї (її справність, придатність до стрільби, можливість здійснення пострілу без натискування на спусковий гачок за певних умов); бойові якості зброї та боєприпасів (пробивна дія, максимальна дальність тощо); обставини пострілу на місці події (відстань, напрямок пострілу, взаємне розташування зброї і ураженого об'єкта в момент пострілу тощо) [3, с.117].

Проведення комплексу судових експертиз в межах досудового розслідування терористичного акту, вчиненого з використанням вогнепальної зброї, є однією з форм комплексного експертного дослідження зброї і слідів її застосування. До того ж фахівці вказують на потребу проведення під час досудового розслідування послідовно-паралельного дослідження об'єктів експертизи. За наявності трупів або постраждалих із слідами застосування вогнепальної зброї, зазвичай першими проводять судово-медичні експертизи (судово-медичні освідчення живих осіб) з метою дослідження ушкоджень на тілі людини, завданих вогнепальною зброєю, зокрема й з метою встановлення наявності в рановому каналі різного роду сторонніх часток, включень, забруднень, що перейшли зі зброї чи снарядів. Після отримання результатів судово-медичних експертиз доцільно призначати й проводити криміналістичні експертизи зброї й інших балістичних об'єктів, якими ймовірно спричинені ушкодження. Паралельно з цим призначають і проводять експертизи матеріалів, речовин і виробів, а за наявності на зброї, її частинах, снарядах слідів крові чи інших виділень людини – проводять судово-біологічні експертизи.

Доволі часто за кримінальними провадженнями про терористичний акт доводиться розв'язувати питання, що відносяться до галузі криміналістичної трасологічної експертизи. Цим видом досліджень вирішують питання щодо діагностики й ідентифікації за слідами на корпусі й окремих елементах конструкції вибухового пристрою інструментів або обладнання, які використані для виготовлення деталей і вузлів, встановлення цілого за частинами. На місці вчинення терористичного акту інколи виявляють сліди рук людини, які є носіями інформації про суб'єкта, котрим вони залишені, та про час їх утворення. Час утворення слідів – один із найсуттєвіших елементів характеристики терористичного акту. У випадках, коли особа, яка може бути причетна до вчинення терористичного акту, встановлена і надає інформацію про факт присутності на місці події, вона може заперечувати свою причетність саме до терористичного акту, стверджуючи, що сліди рук могли залишитися на предметах, знайдених на місці терористичного акту у більш ранній період, а не під час вчинення злочину.

Для встановлення фактичних даних за кримінальним провадженням слідчому необхідно провести експертизу з визначення давності утворення слідів рук, виявлених на місці терористичного акту. Склад потожирових слідів становить потожирова речовина, а саме виділення потових та сальних залоз. Серед органічних сполук, які входять до складу потожирової речовини, найбільш інформативними для виявлення часових змін, які відбуваються в ній, є ліпіди. В результаті досліджень, які проведені Г.Л. Морозовою, доведена залежність зменшення з часом відносного вмісту тригліцеридів (одного з класу ліпідів). Ця закономірність покладена в основу встановлення давності залишення потожирових слідів рук людини. Вперше як ознаки давності слідів рук запропоновано використовувати відносний вміст тригліцеридів у речовині сліду. Нею була запропонована окрема методика визначення цієї ознаки, яка полягає у вилучення ліпідів, розподілу їх на класи методом тонкошарової хроматографії, визначення відносного вмісту тригліцеридів у речовині за допомогою лазерної денситометрії. Запропонована Г.Л. Морозовою окрема методика дозволяє досліджувати змазані сліди, котрі не придатні для дактилоскопічної ідентифікації особи, а також інші види потожирових слідів людини, що утворені в результаті контакту будь-яких ділянок шкіряного покриву людини із предметами речової обстановки [8, с.107]

Одним із важливих кроків в удосконаленні методичного забезпечення судово-експертної діяльності став вибір напряму актуалізації одного з найдавніших та найбільш методично забезпечених видів судових експертиз, а саме – судово-трасологічної експертизи. У 2013 р. працівниками КНДІСЕ було ініційовано проведення науково-дослідницької роботи «Удосконалення загальної та окремих методик судової трасологічної експертизи», за результатами якої актуалізовано класифікацію трасологічних експертиз, зокрема такі її види як: експертизи слідів шкіряного покриву та зовнішньої будови частин тіла людини; експертиза слідів рук (слідів папілярних узорів долонних поверхонь рук, слідів тильної сторони руки, нігтів); експертиза слідів ніг; експертизи слідів лоба, носа, губ, зубів, вух, ліктів, колін тощо; експертиза встановлення механізму утворення слідів крові та інших біологічних виділень людини [10, с.97-98].

Ще один напрям криміналістичного дослідження – аналіз відеографічних зображень, отриманих з камер відеспостереження, що встановлені в місцях вчинення терористичних актів.

Зростаюча в багато разів кількість компактних пристроїв відеозапису, камер зовнішнього спостереження призвело до збільшення кількості числа зображень, які надходять на експертизу як об'єкти відеографічних досліджень. Оскільки традиційні криміналістичні методики пред'являються жорсткі вимоги до умов отримання зображень (за ракурсом, освітленням, нерухомістю зафіксованого об'єкта), сьогодні стоїть питання із створення нових методик, котрі б забезпечували максимальне вилучення криміналістично значущої інформації із зображень, отриманих за нестандартних умов.

Встановлення змісту відеозапису – доволі тривалий і складний процес, для проведення якого є необхідними спеціальні знання, а також досвід виконання певних дослідницьких процедур. В результаті проведення такого виду аналізу можна виявити умови, в яких було зроблено запис, ідентифікувати осіб, їх дії й дослівний зміст їхніх розмов. Також піддаються аналізу й фіксуються всі події, що відбуваються в певний час – жести, рух осіб, за можливості – особливості міміки тощо. Встановлення змісту відеозапису, окрім розшифровки процесів, які відбувалися, також сприяє визначення додаткових властивостей запису: наявність слідів монтажу, ознак копіювання, фальсифікації, особливості обладнання, на яке здійснювався запис. Ситуації, які потребують використання спеціальних «відеознань» поділяють на такі категорії: пошукові, пов'язані з отримання інформації про особу, яка розшукується за відображеннями її зовнішнього вигляду, голосу або мовлення; ідентифікаційні, пов'язані із завданням ототожнення особи за наявності особи, яку перевіряють і необхідних для порівняльного дослідження зразків; ситуаційні, пов'язані із встановленням за відеофонограмами умов обстановки, акустичного середовища та інших обставин події, яка відображена на відеофонограмі; інформаційно-оціночні, які потребують оцінки достовірності відображуваної інформації в зв'язку з можливістю її фальсифікації з наступними змінами первинного запису [1].

Висновки. Таким чином, результати судової експертизи є одним з чи не найважливіших і переконливих доказів, що використовується в досудовому розслідуванні терористичних актів. Розслідування злочинів терористичного спрямування потребує використання спеціальних знань, новітніх методів та методик задля повного, всебічного та об'єктивного встановлення всіх обставин справи, що забезпечується широким спектром судових експертиз.

Джерела та література

1. Антонова Е.В. Особенности работы с видеogramмами, полученными камерами видеонаблюдения / Е.В. Антонова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.security-ridge.com/biblioteka/stati_po_bezopasnosti/osobennosti_rab.
2. Готовко Н.Н. Современные возможности видеофонографической экспертизы / Н.Н. Готовко // Актуальные вопросы теории и практики судебной экспертизы: материалы Международной научно-практической конференции «Восток-Запад: партнерство в судебной экспертизе» (г. Алматы, 15 октября 2015 г.). – Астана, 2015. – С. 106-109.
3. Экспертизы у судочинстві України: науково-практичний посібник / за заг. ред. В.Г. Гончаренка, І.В. Гори. – К.: Юрінком Інтер, 2015. – 504 с.
4. Комиссарова Я.В. Особенности производства судебной психофизиологической экспертизы с применением полиграфа / Я.В. Комиссарова // Предварительное следствие. – 2010. – Вып. 2(8). – С. 37-42.
5. Мазниченко Ю.О., Андрієнко А.В. Сучасний стан і перспективи інформаційного забезпечення судово-експертних досліджень / Ю.О. Мазниченко, А.В. Андрієнко // Криміналістичний вісник. – 2012. – № 2 (18). – С. 89-93.
6. Матюшенко А.Н. Судебная взрывотехническая экспертиза: проблемы и решения / А.Н. Матюшенко // Вестник ЮУрГУ. Серия «Право». – 2006. – № 5. – С. 167-168.
7. Морозова А.Л. Криміналістичне дослідження потожирових слідів рук людини з метою встановлення їх давності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / А.Л. Морозова. – М., 2000. – 120 с.
8. Некраха Д.О., Охріменко О.І. Стан та перспективи експертних досліджень в СБУ, окремі проблемні питання / Д.О. Некраха, О.І. Охріменко // Криміналістика і судова експертиза: міжвідом. наук.-метод. зб. – 2015. – Вип. 60. – С. 48-57.
9. Рувін О.Г. До питання актуалізації методичного забезпечення експертних досліджень крізь призму вимог міжнародних стандартів систем управління якістю, гармонізованих в Україні (на прикладі трасологічних експертиз) / О.Г. Рувін, А.О. Полтавський, М.П. Молибога // Криміналістика і судова експертиза: міжвідом. наук.-метод. зб. – 2015. – Вип. 60. – С. 94-103.

10. Скрыпников А.И. Применение психологических методов активизации памяти при расследовании преступлений / А.И. Скрыпников // Предварительное следствие. – 2010. – Вып. 2(8). – С. 110-114.
12. Кукушкина О.В. Теоретические и методологические основы судебной психолого-лингвистической экспертизы текстов по делам, связанным с противодействием экстремизму / О.В. Кукушкина, Ю.А. Сафонова, Т.Н. Секераж. – М.: ФБУ РФЦСЭ при МЮ России, 2011. – 326 с.
13. Указ Президента України «Про Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України» від 4 квітня 1999 року № 379/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/379/99>.

Скуба Г. Особенности назначения и проведения судебных экспертиз при расследовании преступлений террористического характера. В статье освещаются вопросы назначения и проведения судебных экспертиз при расследовании преступлений террористического характера, проанализированы виды судебных экспертиз и их возможностям. Автором рассмотрены новые для Украины виды судебных экспертиз – комплексная психолого-лингвистическая и видеофонографическая. Выявлены новейшие тенденции использования возможностей этих судебных экспертиз. К одной из задач психолого-лингвистической экспертизы отнесено определение влияния на целевые установки и действия как отдельных лиц, так и определенных групп людей с помощью информации, передаваемой террористами накануне или непосредственно после совершения террористического акта каналами массовых коммуникаций, в том числе и с использованием сети Интернет. В статье сделаны выводы о том, что результаты судебной экспертизы являются одним из едва ли не самых важных и убедительных доказательств, что используется в досудебном расследовании террористических актов. Расследование преступлений террористической направленности требует использования специальных знаний, новейших методов и методик для полного, всестороннего и объективного установления всех обстоятельств дела, что обеспечивается широким спектром судебных экспертиз.

Ключевые слова: эксперт, судебная экспертиза, заключение эксперта, террористический акт, следователь, досудебное расследование, вещественные доказательства.

Skuba G. Circumstances of Appointing and Leading Forensic Expertise at Investigation of Terrorist Acts. In this article there are highlighted points of appointing and leading forensic enquiries at investigation terrorist crimes, analysed types of forensic expertises and their abilities. The autor payed attention to forensic expertises, which are new for Ukraine – complex psychological-linguistic and video-graphic forensic expertises. There were elicited new tendencies in using these forensic expertises. Determination of influence on aims and acts of some people and groups of people with the help of information, which is transmitted by terrorists before or after carrying out a terrorist act by mass media, Internet is one of the psychological-linguistic expertise task. There were made conclusions that forensic expertise results are ones of the most important and cogent arguments, that are used at the pre-trial investigation of terrorist acts. Investigation of terror crimes requires the usage of peculiar knowledge and modern methods for complete and objective setting out all circumstances of the court case, which provides with the wide range of forensic expertises.

Key words: expert, forensic expertise, experts' conclusion, terrorist act, investigator, pre-trial investigation, material evidence.